

УДК 330.1-044.922 «20»

**Олексенко Р.І. д.ф.н. проф., Горбова Н.А., к. п. н., доц.,
Застрожнікова І.В., к.н.держ.упр., доц.,
Вороніна Ю.Є., к.н.держ.упр., ст.викл., Нестеренко О.М., к.ю.н., ст. викл.
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного**

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ЯК НОВА ХВИЛЯ ТА МЕГАТРЕНД РОЗВИТКУ ЕПОХИ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Анотація. В даному науковому дослідженні ми спробували дослідити порядок підготовки економістів-підприємців на основі поєднання морально-етичних цінностей, загальнолюдських та професійних якостей викладача. Виявлено загальні професійні закономірності у реалізації підготовки викладачів до професійної діяльності в нових реаліях функціонування економіки. Головною метою даного дослідження – концептуалізація та систематизація методичних та методологічних досліджень у формуванні фахівця економічного профілю. Запропоновано шляхи покращення професійних якостей викладача економічного профілю.

Ключові слова: освіта, економічна освіта, суспільство, виховання, мораль, ринкова економіка, підприємницька культура.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження не викликає сумніву, адже сучасний світ стоїть над прірвою економічного колапсу. Підготовка та перепідготовка фахівців економічного профілю відіграє одну із головних ролей у стабілізації та вирішенні даної проблеми. Підготувати фахівця відповідного рівня може лише висококваліфікований педагог.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний дискурс особливостей підготовки викладачів у формуванні фахівців економічного профілю в умовах глобальних викликів та трендів розвитку сучасного світу відбувся завдяки зусиллям провідних вітчизняних вчених таких як: В. Андрущенко, В. Воронкова, О. Дацій, М. Корецький, Р. Олексенко, Г. Ортіна, К. Ушинський, І. Застрожнікова та інших.

Формулювання цілей статті. Проаналізувати специфіку ефективного формування фахівця економічного профілю через пошквалнення та вдосконалення навчальної діяльності.

Результати дослідження. Формування цілісного освітнього простору підготовки спеціалістів-підприємців на основі гармонійного поєднання загальнолюдських цінностей та світоглядних орієнтирів з конкретно-професійними знаннями, вміннями та навичками має бути основним пріоритетом формування та розвитку національної системи економічної освіти. При цьому надзвичайно важливо як використовувати здобутки провідних шкіл зарубіжної економічно-управлінської освіти, так і значні гуманістичні здобутки вітчизняної освітньої спільноти, якими славиться українська педагогіка [11].

Навчання та виховання економічно-підприємницької культури і свідомості можуть бути ефективними та корисними як для підготовки спеціалістів-підприємців, так і для формування загальної економічно-культурної грамотності населення. Саме різноманітність навчально-виховних та професійно-компетентнісних навчально-виховних впливів є одним з ключових діагностично-прогностичних вимірів ефективності освітнього та просвітницького середовища економічно-підприємницького профілю та загальноекономічної грамотності. Зрештою, одним з головних завдань будь-якого спеціалізованого виду освітньої діяльності, а особливо економічної в сучасному глобально-фінансовому світі, є вироблення у особистості креативно-інноваційного типу мислення, який має сприяти активній соціалізації молодшої людини в умовах динамічної соціокультурної змінності [9].

Окрім того, освіта повинна бути спрямована на вироблення у молодих людей інноваційного стилю мислення, необхідного для орієнтації в швидкозмінному підприємницькому середовищі, для вміння приймати ризиковані ефективні рішення, а також для гнучкості підприємницького мислення. «Сьогодні також фіксується неготовність багатьох молодих людей жити в ситуації швидких змін. Об'єктивно це спричиняється новими умовами, які склалися в результаті становлення ринкових економічних відносин і визначають появу нових суспільних норм та стандартів поведінки» [3, с. 49].

У зв'язку з цим, надзвичайно актуалізується соціально-педагогічне завдання виховання підприємницької особистості в молодому віці. Таке завдання ставить перед українською економіко-педагогічною спільнотою вироблення методик навчання і виховання, які б, з одного боку, використовували найновітніші здобутки світової економічної думки, а з іншого – враховували б ті соціально-економічні реалії, які складаються в нашій країні як в посттоталітарному трансформаційному суспільстві.

Одним з можливих засобів виконання стратегічно-пріоритетних завдань розвитку національної економічної освіти і виховання як механізмів становлення світоглядних засад сучасного підприємця є використання науково-методологічних та навчально-інноваційних здобутків освітніх систем західних розвинутих країн [8].

Особливо плідним, з нашої точки зору, є орієнтація на західних партнерів у сфері підготовки висококваліфікованих та компетентних спеціалістів підприємницького і управлінського профілю з високими соціетальними та морально-етичними параметрами, тим більше, що українське суспільство все більше прагне орієнтуватися на західні форми ринкового упорядкування національного соціально-економічного середовища. «В Україні за роки незалежності створилися суспільні підвалини і соціально-психологічні передумови вироблення власної моделі етики підприємництва. Моральні орієнтири українського підприємництва базуються на західному теоретичному і практичному досвіді, але передусім мають відповідати політиці державотворення, специфічним умовам становлення ринкової економіки і особливостям національного менталітету» [2, с. 6].

Це означає, що пріоритетом національної системи освіти має бути така підготовка молодшої людини до активної соціалізації в глобальному економічному світі, яка ґрунтувалася б на цивілізованих ринкових принципах соціа-

льно-економічної взаємодії західного типу, але особистісно була б зорієнтована на національно-культурні форми, смисли і образи, формуючи особистість морально-етично та функціонально пристосовану до загальносвітових економічних тенденцій, але таку, що цінує національно-культурні традиції.

У зарубіжних країнах вважають першим завданням слухача школи бізнесу навчитись управляти своїм часом і особистими справами так, як це робиться у справжньому бізнесі, що, по суті, є преамбулою до практичного менеджменту. Людина, яка не вміє управляти своїми особистими справами, напевно чи зможе досягти великих успіхів на ниві підприємництва [13].

Загалом у західноєвропейській та північноамериканській традиції організації підприємницької діяльності одним з фундаментальних елементів є наукова розробка та освітнє вкорінення ключових професійних та морально-етичних компетенцій майбутніми спеціалістами. Українська система освіти має бути орієнтована насамперед на світоглядно-моральні основи розвитку бізнесу, що засвоюються в навчально-виховному процесі й застосовуються в підприємницько-економічній діяльності. «В період 80-х – 90-х років в західних країнах формується і запроваджується в практику етика бізнесу не тільки як наукова, а й як навчально-освітня дисципліна. В США, наприклад, цей предмет до своїх навчальних програм включила більшість шкіл бізнесу» [6]. Необхідність розробки морально-етичного фундаменту підприємницької діяльності існує і в нашому суспільстві, що актуалізує дослідження методів застосування національних форм свідомості, моралі, менталітету для формування прогресивних форм економічної освіти і виховання.

В організаційному плані надзвичайно показовими є методики, що застосовуються для науково-професійної підготовки економічно-управлінських кадрів у США. Могутність американської економіки ґрунтується на професійних та морально-особистісних показниках кадрового потенціалу, що, в свою чергу, підтримується та постійно поповнюється завдяки високо розвиненій системі економічної освіти.

Вивчення досвіду США щодо професійної підготовки магістрів економічного профілю з'ясовує, що магістрів економічного профілю готують за денними, вечірніми, денно-заочними або модульними і дистанційними програмами. Особливістю даних програм є те, що значна увага приділяється самостійній роботі студентів, вивченню спеціалізованих курсів за вибором студентів, зв'язку з практикою бізнесу, використанню інтерактивних методів навчання, які спрямовані на формування умінь самостійного прийняття рішень.

Окрім того, незважаючи на значну академічну свободу американських університетів, усередині науково-педагогічного співтовариства існує консенсус щодо структури навчальних планів і змісту програм у галузі економічної освіти. Обов'язковий компонент навчальних планів для економістів фактично не розрізняється в різних університетах, тому потреби в державних стандартах в цій галузі не виникає, а гнучкий багатоконпонентний навчальний план дає змогу поєднувати необхідні основи професійної підготовки з можливістю обирати індивідуальну стратегію навчання [5, с. 139].

Все це дозволяє зробити висновок про те, що досвід американської, європейської освітньої системи підготовки і виховання економічно-

управлінських, підприємницьких кадрів має використовуватися для інноваційного оновлення науково-методологічного та організаційно-технологічного забезпечення національної економічної освіти як засобу становлення світоглядних засад сучасного українського економіста-підприємця. Окрім того, запозичення досвіду формування інноваційно-прогресивних форм економічного навчання і виховання, зорієнтоване на вдосконалення національної освіти підприємницької освіти, має враховувати найновіші методики та механізми, одним з яких, безумовно є безперервна освіта, яка на сьогодні стала чи не найефективнішою формою освітньої та просвітницько-професійної підготовки підприємців в західних країнах.

Концептуально-теоретичний аналіз та розробка основних перспективних напрямів розвитку національної економічної освіти обов'язково мають бути підкріплені конкретними заходами, спрямованими на інноваційне оновлення економічної освіти та виховання як засобу становлення світогляду сучасного українського підприємця. Одним з ключових таких конкретних заходів повинне бути створення та розвиток розгалуженої, диверсифікованої, поліваріативна система підготовки та перепідготовки кадрів для системи економічної освіти.

Науково-педагогічні кадри, що працюють в рамках національної системи економічної освіти, є носіями потенціалу інноваційного оновлення, ключовим фактором виконання тих стратегічних планів і завдань, які постають перед системою освіти підприємців і від яких залежить ефективність реформування й розвитку економічної системи країни загалом. Основне завдання економічної освіти – формування новітнього економічного мислення у студентів економічного профілю в умовах інтеграції економічних відносин. Виходячи з цього, потрібно розрізняти проміжні завдання:

а) розкриття для кожного спеціаліста соціально-економічних аспектів економічної підготовки особистості, базуючись на досвіді практичної роботи сучасного вузу та досягнень економічної науки;

б) обґрунтування необхідності постійного вдосконалення методики економічної освіти студентів у реальних умовах навчального процесу;

в) активізація шляхів підвищення ефективності економічної підготовки фахівців через пошук та вдосконалення навчальної, громадсько-практичної діяльності, їх продуктивної праці [4, с. 56].

Всі ці конкретизовані завдання, науково-методичні та навчально-виховні орієнтири, механізми встановлення взаємозв'язку між навчальним процесом та реальних економічних життям тощо можливо виконувати тільки за умов наявності висококваліфікованих, компетентних, сучасних науково-педагогічних кадрів, здатних поєднувати в навчально-виховному процесі змістовно-професійні компетенції з інноваційно-гуманістичною сутністю педагогічного процесу [12].

Враховуючи те, що для розвитку національної економічної освіти надзвичайно корисним може бути залучення досвіду партнерів із розвинених західних країн, важливим є залучення іноземних спеціалістів до викладання певних економічних дисциплін, а також регулярні стажування українських викладачів у провідних університетах і бізнес-школах Європи та Північної Америки. «Одним із важливих способів поліпшення якості освіти в менедж-

менті та економіці є залучення зарубіжних викладачів та науковців з кращих західних Університетів, де існує напрацьована школа в цих дисциплінах, та адаптація їх програм навчання. Крім цього, треба поширювати практику перепідготовки викладачів ЗВО у відповідних університетах зарубіжних країн» [1, с. 13]. Такі заходи мають високий рівень ефективності щодо підготовки та перепідготовки науково-педагогічних кадрів для системи національної економічної освіти, від якості якої залежить рівень економічної свідомості і культури населення, світоглядно-ціннісні орієнтації та професійні компетенції підприємців, а значить і розвиток економіки, яка намагається перейти на ринкові принципи функціонування [10].

Важливим аспектом проблеми підготовки та перепідготовки науково-педагогічних кадрів для системи економічної освіти України є постійна орієнтація на мінливе економічне середовище, яке постійно вимагає підвищеного рівня науково-теоретичного та навчально-професійного реагування та підвищення педагогічної кваліфікованості. «Розвиток ринку праці, а також динаміка змін на ньому вимагає від освітянських закладів підготовку та перепідготовку фахівців з сучасними знаннями та вміннями, які вільно володіють теоретичними основами економічних знань, знаються на всіх аспектах застосування в практичній діяльності інноваційних технологій, мають навички поновлення та вдосконалення знань упродовж життя» [7, с. 265].

Висновки. Таким чином, у підготовці та перепідготовці науково-педагогічних кадрів для системи економічної освіти нами підкреслено декілька ключових, з нашої точки зору, необхідних засобів розвитку та принципів, одним з яких є важливість забезпечення викладачам дисципліни економічного профілю постійно підвищувати свою теоретичну та практичну кваліфікованість, а також навчатися впродовж життя. Водночас існує необхідність побудови розгалуженої системи навчання впродовж життя для спеціалістів економічно-підприємницької галузі через надзвичайну динамічність та мінливість сучасного глобального і національного фінансово-економічного та виробничо-інноваційного простору, що особливо актуалізує сьогодні концептуально-теоретичний аналіз проблематики, пов'язаної з особливостями та завданнями реалізації економічної освіти впродовж життя.

Список використаних джерел.

1. Борецька Н.П., Апілат О.В. Конкурентні переваги і виклики ринкової економіки у контексті розвитку вищої освіти. *Методологія досліджень та сучасні соціальні, економічні і психологічні проблеми розвитку суспільства. Збірник наукових праць Донецького інституту ринку та соціальної політики*. Сер. «Економіка і менеджмент». 2010. С.11 – 17.
2. Гугніна Т.О. Моральна регуляція підприємницької діяльності (філософсько-управлінський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата наук з державного управління: 25.00.02. Київ, 2000. 19с.
3. Дембицька Н. Соціально-психологічні проблеми економічної соціалізації молоді. *Соціальна психологія*. 2008. № 2 (28). С.49 – 59.
4. Лапіна Т. Формування економічного мислення у студентів-фахівців економічного профілю. *Нова педагогічна думка. Науково-методичний журнал*. 2011. №1. С.55–58.

5. Огнівко Л.В. Професійна підготовка магістрів економічного профілю у вищих навчальних закладах США. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2011. №3. С.135 – 139.

6. Петренко Т.В., Зеленюк В.В. Морально-етичні аспекти формування підприємця європейського рівня. *Проблеми формування нової економіки XXI века: мат. Междунар. науч.-практ. конф.*, 12 – 24 дек. 2010 г. URL: http://confcontact.com/20101224/3_petrenko.php.

7. Смілянець О.Г. Інноваційні педагогічні технології в післядипломній освіті фахівців з економічної кібернетики. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. *Збірник наукових праць. Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*, 2010. Вип. 25. С. 265 – 272.

8. Олексенко Р. І., Молодиченко В. В. Концептуальні пріоритети формування сучасної людини економічної. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 70. С.164-175.

9. Олексенко Р. І. Стратегічні завдання освіти і виховання сучасного підприємця. *Нова парадигма*. 2012. Вип. 112. С. 19-28.

10. Олексенко Р. І. Роль економічної освіти у процесі становлення успішної держави. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 116. С. 259-262.

11. Олексенко Р. Економічна освіта в системі підготовки особистості до самостійного життя та творчості. URL: <http://ird.npu.edu.ua/files/oleksenko.pdf>

12. Горбова Н. А. Культурно-антропологічний підхід у етнопедагогічних дослідженнях і практичних перетвореннях освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Сер. Педагогіка. 2012. Вип. 9. С.283-291.

13. Застрожнікова І.В. Зарубіжний досвід державного регулювання вищої освіти. Теорія та практика державного управління. *Збірник наукових праць ХарPI НАДУ*. 2019. Вип. 2 (65). С. 251-256.

Oleksenko R.I., Gorbova N.A., Zastrozhnikova I.V., Voronina Yu.Ye., Nesterenko O.M. Modern economic education as a new wave and megatrend of the global instability age development.

Summary. In this scientific research, we tried to investigate the preparation of economics-entrepreneurs on the combination of moral and ethical values, human and professional qualities of the teacher foundation. The general professional regularities in realization of teachers' preparation for professional activity in the new realities of functioning of the economy are revealed. The main purpose of this research is to conceptualize and systematize methodological research in the formation of specialist economic profile. The ways of the professional teacher of economic profile qualities improvement are offered.

Key words: education, economic education, society, education, morality, market economy, entrepreneurial culture.